

7 КАСТРЫЧНІКА — ГАДАВІНА КАНСТЫТУЦЫІ СССР

ПРАЛЕТАРЫІ УСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

БЕЛАРУСКІ УНІВЕРСІТЭТ

ВЫДАЕЦА
3 1935 г.

ОРГАН ПАРТКОМА, РЭКТАРАТА, МЯСЦКОМА, КАМІТЭТА КАМСАМОЛА І ПРАФКОМА
БЕЛАРУСКАГА ОРДЭНА ПРАЦОУНАГА ЧЫРВОНАГА СЦЯГА
ДЗЯРЖАУНАГА УНІВЕРСІТЭТА ІМЯ У. І. ЛЕНІНА

№ 28 [1215] ● 5 кастрычніка 1978 г.

Цана 2 кап.

КАНСТЫТУЦЫЯ САПРАЎДНАГА НАРОДАЎЛАДДЗЯ

7 кастрычніка 1978 года спаўняецца першая гадавіна з дня прыняцця Асноўнага Закона Краіны Саветаў — Канстытуцыі СССР. Гэта падзея выклікала вялізны творчы энтузіязм савецкіх людзей. Наша рэспубліка і ўся краіна сустракаюць гадавіну Канстытуцыі новымі працоўнымі поспехамі. На прадпрыемствах і будоўлях, у калгасах і саўгасах разгарнулася сацыялістычнае спаборніцтва за дастойную сустрэчу гэтага ўсенароднага свята.

Энтузіязм савецкіх людзей тлумачыцца тым, што Канстытуцыя СССР з'яўляецца сапраўды народнай, яе творца — народ. У абмеркаванні праекта Канстытуцыі СССР прыняло ўдзел $\frac{4}{5}$ дарослага насельніцтва краіны. Было праведзена паўтара мільёна сходаў. Было прапанавана каля 400 тысяч дапаўненняў і паправак, з якіх 150 унесены ў 110 артыкулаў праекта (а ўсяго ў праекце Канстытуцыі было 173 артыкулы). Акрамя таго, дабаўлены новы артыкул.

Канстытуцыя СССР 1977 года замацавала дасягненні этапа развіцця, стала сацыялізму: збліжэнне дзвюх асноўных форм сацыялістычнай уласнасці — дзяржаўнай і калгасна-кааператывнай, збліжэнне дружкальных класаў, нацыі і народнасцей, бурны навукова-тэхнічны і культурны прагрэс, адзіную сацыяльную супольнасць — савецкі народ, агульнанародную дзяржаву, узростаючую ролю Камуністычнай партыі, павышэнне ролі грамадскіх арганізацый у кіраванні дзяржаўнымі і грамадскімі справамі. Гэтыя важнейшыя сацыяльна-эканамічныя працэсы глыбока дэмакратычныя і ў сваю чаргу самі з'яўляюцца вытокамі сацыялістычнай дэмакратыі. У Канстытуцыі замацаваны працэс пашырэння і паліаблінення сацыялістычнай дэмакратыі, значна шырэй вызначана кола асноўных правоў, свабод, абавязкаў савецкіх грамадзян і асновы іх забеспячэння, гуманізм, інтэрнацыяналізм і міралюбівы характар нашага грамадства і дзяржавы.

Замацоўваючы сутнасць развіцця сацыялізму, новая Канстытуцыя накіроўвае палажэн-

А. А. ГАЛАЎКО,
прафесар, доктар
юрыдычных навук.

ні сваіх артыкулаў на стварэнне матэрыяльна-тэхнічнай базы камунізму, удасканаленне сацыялістычных грамадскіх адносін і іх пераўтварэнне ў камуністычныя, выхаванне чалавека камуністычнага грамадства, павышэнне матэрыяльнага і культурнага ўзроўню жыцця працоўных, забеспячэнне бяспекі краіны, садзейнічанне замацаванню міру і развіццю міжнароднага супрацоўніцтва.

Савецкая Канстытуцыя мае фундаментальнае значэнне як для жыцця нашай краіны, так і для замацавання пазіцыі сацыялізму ва ўсім свеце. Яна абагульніла ўвесь вопыт канстытуцыйнага будаўніцтва за гады Савецкай улады і часткова вопыт краін сацыялістычнай сродкаў, узбагаціла яго новым зместам, які адказвае патрабаванням сучаснай эпохі.

На аснове Канстытуцыі СССР 1977 года ў саюзных і аўтаномных рэспубліках у 1978 годзе прыняты новыя канстытуцыі.

Вытокамі дэмакратызму, замацаванага ў Канстытуцыі СССР, з'яўляюцца сацыялістычныя вытворчыя адносіны, заснаваныя на сацыялістычнай сістэме гаспадаркі, сацыялістычнай уласнасці на сродкі вытворчасці, свабода грамадзян ад прыватнай уласнасці і эксплуатацыі. Характар савецкай дэмакратыі вызначаецца таксама раўнапраўем сацыяльных груп, нацыі і народнасцей, мужчын і жанчын; палітычным ладам СССР; сутнасцю Савецкай дзяржавы, створанай народам і дзейнічаючай у яго інтарэсах; кіруючай роляй Камуністычнай партыі, якая забяспечвае і гарантуе ўсеаковы росквіт асобы ў нашым грамадстве і дзяржаве.

Самай важнай прыкметай дэмакратыі з'яўляецца прызнанне волі народа або яго большасці вытокаў дзяржаўнай улады. Гэта прынцыпальнае палажэнне замацавана ва ўсіх

савецкіх канстытуцыях. «Уся ўлада ў СССР належыць народу. Народ здзяйсняе дзяржаўную ўладу праз Саветы народных дэпутатаў, якія складаюць палітычную аснову СССР» — гаворыцца ў артыкуле 2 Канстытуцыі СССР 1977 года. Але справа не толькі ў замацаванні гэтага палажэння ў Канстытуцыі, галоўнае — у забеспячэнні гарантый яго рэалізацыі. У шэрагу канстытуцый буржуазных дзяржаў замацоўваецца палажэнне аб прыналежнасці ўлады народу, што з'яўляецца фікцыяй, бо ў грамадстве і дзяржаве палітычна пануе той, хто пануе эканамічна. Асноўныя сродкі вытворчасці і ўсе багаці нашай краіны належыць народу, ён жа здзяйсняе і ўладу. Удзельнічаючы ў фарміраванні і шматграннай дзейнасці Саветаў, працоўныя кіруюць дзяржаўнымі справамі, вучацца ставіць інтарэсы грамадства вышэй за ўсе, служыць народу сумленна і беззаветна. З 430 дэпутатаў Вярхоўнага Савета Беларусі 50,2 працэнта — рабочыя і калгаснікі, 36,9 працэнта — жанчыны, 16,5 працэнта дэпутатаў маюць узрост да 30 год. У мясцовых Саветах БССР каля 80 тысяч дэпутатаў. З іх 67,7 працэнта — рабочыя і калгаснікі, 22,3 працэнта — служачыя, 47,9 працэнта — жанчыны. У Саветах БССР прадстаўлены людзі многіх нацыянальнасцей, усіх спецыяльнасцей, прафесій і ўзростаў. У Саветах Беларусі — дэпутаты 25 нацыянальнасцей. Гэта і ёсць сапраўды прадстаўнічыя органы дзяржаўнай улады.

Новыя Канстытуцыі СССР і БССР яшчэ больш пашырылі дэмакратызм Саветаў, павысілі іх ролю і аўтарытэт у жыцці нашага грамадства.

Кантрастам гэтаму з'яўляецца дзейнасць мясцовых органаў самакіравання буржуазных дзяржаў з іх дэмагагічнымі, фіскальна-паліцэйскімі метадамі ўздзеяння на насельніцтва. Акрамя таго, яны вельмі абмежаваны ў правах.

Савецкія дэпутаты ў абавязковым парадку робяць справядліва перад сваімі выбаршчыкамі і могуць быць у любы час адзваны з Саветаў. У 1977 годзе ў Беларусі было праведзена 80 050 сходаў са справяд-

чамі дэпутатаў, на якіх прысутнічала 6 419 618 выбаршчыкаў. З 1961 па 1977 год у БССР быў адзваны 101 дэпутат мясцовых Саветаў. З кожным годам дэпутаты ўсё часцей здзяйсняюць права запытання да органаў кіравання і службовых асоб, ажыццяўляючы тым самым дзейсны кантроль. Калі ў 1972 годзе дэпутаты мясцовых Саветаў БССР зрабілі 4 511 запытанняў, то ў 1977—5 253.

Цвёрда ўвайшоў у практыку нашага жыцця ўсенароднае абмеркаванне важнейшых дакументаў і праектаў законаў. Напрыклад, у абмеркаванні праекта плана дзесятай пяцігодкі прыняло ўдзел больш як 92 млн. грамадзян, якія ўнеслі звыш мільёна каштоўных прапановаў.

Па новых Канстытуцыях СССР і БССР законы могуць быць прыняты двума шляхамі — Вярхоўнымі Саветаў або ўсенародным галасаваннем (рэферэндумам). Пашырэнне сферы ўдзелу савецкіх грамадзян у праватворчай дзейнасці дзяржавы яшчэ больш паглыбіць працэс развіцця сацыялістычнай дэмакратыі.

У адпаведнасці з артыкулам 7 Канстытуцыі СССР значна ўзрастае эфектыўнасць непасрэднай дэмакратыі грамадскіх арганізацый, якія ў адпаведнасці са сваімі статутнымі задачамі ўдзельнічаюць у кіраванні дзяржаўнымі і грамадскімі справамі, у рашэнні палітычных, гаспадарчых і сацыяльна-культурных пытанняў. Толькі за апошнія дзесяць год колькасць працоўных, якія з'яднаны прафсаюзамі, узрасла з 75 да 113,5 млн., камсамолам — з 23 да 37 млн., спажывецкай кааперацыяй — з 53 да 63 млн. Акрамя таго, да Саветаў прымыкаюць шматлікія самадзейныя грамадскія арганізацыі (вулічныя, дамавыя, бацькоўскія, сельскія камітэты, таварыскія суды, добраахвотныя народныя дружны і інш.), якія аб'ядноўваюць у СССР 31 млн. актывістаў, а ў Беларусі — 1,5 млн.

У СССР гарманічна спалучаюцца інтарэсы асобы, працоўнага калектыву, дзяржавы і грамадства, прычым грамадскія

інтарэсы перавышаюць над асабістымі.

Здзяйсненне народаўладдзя грамадзянамі СССР забяспечваецца шырынёй правоў і свабод, якія прадастаўлены і гарантаваны ім Савецкай Канстытуцыяй, адзінствам правоў і абавязкаў, сапраўднай свабодой і грамадзянскай адказнасцю. Гэта дае магчымасць савецкім людзям карыстацца сацыяльнымі дабротамі, актыўна ўдзельнічаць у дзяржаўным, гаспадарчым і культурным будаўніцтве, развіваць свае здольнасці і дараванні і ў той жа час добрасумленна выконваць абавязкі, несці адказнасць перад грамадствам і дзяржавай, развіваць сваю палітычную актыўнасць.

У адпаведнасці з артыкулам 6 новай Канстытуцыі СССР, Камуністычная партыя Савецкага Саюза з'яўляецца кіруючай і накіроўваючай сілай Савецкага грамадства, ядром яго палітычнай сістэмы, дзяржаўных і грамадскіх арганізацый. Яна, узнікнуўшы як авангард пралетарыату, пераўтварылася ў авангард савецкага народа. У яе радах налічваецца 16 млн. 250 тысяч чалавек. Паказваючы ўзор развіцця дэмакратызму ў сваёй арганізацыі і дзейнасці, КПСС удасканальвае яго ва ўсіх формах прадстаўнічай і непасрэднай дэмакратыі, выкарыстоўваючы энергію мас для пабудовы камуністычнага грамадства.

Канстытуцыя СССР 1977 года, якая сканцэнтравала нашы поспехі, з'яўляецца неабвяргальным доказам буйных дасягненняў савецкага народа, яго слаўнай Камуністычнай партыі і Савецкай дзяржавы за 60 год. Па сваёму зместу яна прасякнута ідэяй народнапраўства. Цэнтральнае месца ў Канстытуцыі адводзіцца савецкаму чалавеку — гаспадару сваёй краіны. Усе артыкулы і палажэнні Канстытуцыі накіраваны на максімальнае задавальненне матэрыяльных і духоўных патрэб савецкіх грамадзян, на росквіт талентаў і дараванняў сацыялістычнай асобы. Новая Канстытуцыя СССР яшчэ вышэй уздымае аўтарытэт Савецкай дзяржавы.

ЛІТАРАТУРНАЯ СІРОНКА

РУЖСОВЫ

РАНАК

Алесь ЦВЯХ

ЭЛЕГИЯ

Чаму ўвосень сумна
ад дажджоў?...
...І зноў ты бачыш родныя
мясціны:
Шырокі шлях, што лёг паміж
палёў,
Лясок... Туман...
Барвовыя асіны...
Ты дакранешся ледзь
да іх галля,
І раптам зразумела табе стане,
Што важна словы: «Родная
зямля!...»
У душы сваёй чытаць,
а не ў рамане...
Ты ў гэтым краі
нарадзіўся, рос,
Сярод азёр, лясоў... Сярод
спакою...
Таму так цяжка пазіраць
без слёз
На далягляды,
скрытыя смугою.
Асенні вечар...
Вёска між садоў...
Шэпт задуменных
прыдарожных сосен...
А хто мне скажа ўсё ж,
чаму ўвосень
Шчыміць маркотна сэрца
ад дажджоў?..

***

Казалі раз знаёмыя мае,
Што я гляджу дзіцячымі
вачыма
Не ўсё амаль, што побач існуе:
На свет ды на жыццё... А што!
Магчыма...
Зайду я ў лес, каб прывітаць
зіму,—
Смяюся, як дзіця, на поўны
голас.
Альбо, як у маленстве, ў рот
вазьму
Зярняткі, што даруе хлебны
колас.
Не, я не сплю, калі ўсе вы
спіце!
Мне шчасце—стрэцца
са світанкам росным...
Усё жыццё лепш буду я
дзіцём,
Чым абыякавым дарослым.

Алесь УСЕНЯ

Забуду,
як песню.
Закрэслію,
як вершы.
Закрыю
каханню
душу.
Чаму ж я
на пісьмах
Сябрам
найлепшым
Твой адрас
Міжволі
пішу!...

Уладзімір МАЗГО

Застылі
Здзіўлена з табой
Між золата
Прысад;
Лістота
Льецца над зямлёй
Ці з неба —
Зарапад?..
Ты ізноў
Асмужыш вочы.
Боль не зможаш загаіць,
Калі я, журботны,
Крочу
Па расхрыстаным гаі.
Цьмянасць фарбаў.
Рухаў вяласць.
Блёклы колер верасны.
...І здаецца:
Сэрца стала —
Да наступнае вясны.

Алесь ПІСЬМЯНКОЎ

Брату Міколу
Тупаціць па вёсцы ранак,
Каля студняў, ля двароў...
Муціць, зноўку на ганак
Ноч насыпала лістоў.
Ты глядзіш замілавана
На суседскія дубы,
Клічаш соннага Тумана:
«Пойдзем, рыжы, па грыбы!»
Напалам падзелен смачны,
Толькі спечаны пірог...
Твой сябрук—Туман
удзячны,
Так і скача каля ног.
...Крочыш сцэжкаю няспешна,
Легуценнік і дзівак,
Гэткі чысты і бязгрэшны,
Нібы светлы беразняк.

Залатая аляя.

Фота С. Шыдлоўскай.

Мікола ДУБОВІК

ГОСЦЬ

Андрэй хуценька, але старанна пачысціў чаравікі і выбег за браму, грызучы яблык.
— Хоць малака выпіў бы,— крыкнула науздагон маці.
— Заўтра, — адазваўся сын.
Андрэй толькі раніцай прыехаў з горада. Працаваў лета ў будатрадзе, чым нямала ганаўся. Нават на вяселле паімчаў у форме. Хацелася, безумоўна, паказацца перад усімі. Ніхто з хлопцаў, яго равеснікаў, такой не меў. На двор заходзіць бацька.
— Дзе Андрэй? — пытае ў маці.
— Гуляць пайшоў, на вяселле.
Бацька стомлена апусціўся на лаўку. Выцягнуў пачак з папяросамі. Паляпаў па кішэнях — запалак не было.
— Тут работы па горла. Хоць разарвіся. А яму гулі! — бацька вылаўся. — Сена васьць-васьць павінны прывезці. Зноў мне аднаму жылы рваць. А тут яшчэ на дождж збіраецца.
— Супакойся, Іван. Заўтра з сенам управімся. Хай ён адпачне. Напрацаваўся за лета...
— Хлапчынка. Лайдан, а не хлапчынка. Выгадаваў на сваю галаву лайдачыну. Бач, вучоны стаў: без дакладу не заходзь... У інстытуце займаецца! А як? Стыпендыі не далі. З бацькі цягне. Інтэрнат таксама не ат-

рымаў. Усё бацька выстранчы, усё дай.
А за гумном ужо разварочваўся трактар з паўнюткім прычэпам сена.
— Куды скідваць, гаспадар?
— Ат, валі нуды хочаш, — бацька, бразнуўшы дзвярыма, пайшоў у хату.
Трактарыст паціснуў плячыма і пачаў звальваць сена, крыху бліжэй пад'ехаўшы да гумна.
— Чаго ты расхадзіўся, як чайнік халодны? Ранічкаю разам і перанясём, — супакойвала мужа Андрэева маці.
— Ранічкай? Бачыш вунь — сонца ў хмары садзіцца. Дождж будзе... Ну, і хай прападае. Я на рабоце за дзень нацягаўся. А сыноч недзе лынды б'е. Не, каб бацьку дапамагчы...
Дождж пачаўся позна ноччу. Гулка цурбаніў па страсе, па шыбах, бы прасячыўся ў хату. Раніцай трохі сцішэў. Маці адчувала вінаватасць за сябе, за сына перад мужам. Выйшлі з віламі на двор. Але... сена не было. Іван таропка адчыніў гумно. Усё учарашняе сена было складзена акуратна на вышках. Пад самую страху. Нават не улезла ўсё. Добрая напалажала ў куце. А на сене, стомлена расцінуўшы рукі і не зняўшы будатрадаўскай формы, спаў іх Андрэй.
...Усмешка кранула бацькавы вусны.

Валерый ЗАДАЛЯ

[Апавяданне]

Усе, каго ноч спыняла ў Беражках, звычайна заставаліся начаваць у дзядзькі Сяргея. Дом яго быў падобны на гасцініцу. У любую пару года былі ў ім людзі: ці то журналісты з вобласці, ці то калгаснікі з суседніх гаспадарак, якія прыехалі за перадавымі вопытам, ці то родныя жаніха ці нявесты, калі той ці другая з іншых мясцін.
Значавачу ў дзядзькі Сяргея мне паралі ў праўленні мясцовага калгаса. Дом я заўважыў здалёк, хаця ён нічым не адрозніваўся ад суседніх: тое ж пачарнелае ад часу і непагоды бяверне, стары плот, да калодзежа прытулілася старая разгалістая груша з паламанай верхалінай.
Скрыпучая брамка, зробленая з гнуткага арашніка, упусціла мяне на падворак, замощаны жоўтым жвірам. Паглядаючы на цьмяныя вонны, я ўжо занепакоіўся — ці дома гаспадар? Дзядзька Сяргей нібы адчуў мае хваляванне. Дзверы адчыніліся, і на парозе узнікла каржакаватая постаць.
— Начаваць, значыцца, чалавеча?
— Начаваць.
— Ну то чаго топчашся, не на танцах. Заходзь.

ГАРМОНЬ ДЗЯДЗЬКІ СЯРГЕЯ

Дзядзька ўключыў святло.
— Распранайся. Тут і пераспіш, — ён кінуў на стары жалезны ложак, дзе-нідзе крануты ржаучынай.
— Сядай, — падсунуў зэдлік.
— Камандзіровачны?
— Так...
— Ты... аднак, не гаманкі, братка. Мо здарожыўся, дык адпачывай, кладзіся сабе.
Толькі зараз я заўважыў, што ў майго гаспадара няма адной рукі. Пусты рукаў быў засунуты ў кішэню пінжана, і узнікла думка, што чалавек трымае там руку. Дзядзька быў шыракаплечы, з шырокім адкрытым тварам, на якім гарэлі чорныя, як слівы, вочы.
— Што ж гэта я! — занепакоіўся раптам гаспадар, — анцімонь тут развёў. Зараз што-небудзь наладзім павячэраць.
На стале з'явілася няхитрая ежа. Разгаварыліся. Гаспадар быў на слова не сквалны, але і не надта шчодрый. Мяне здзівіла тое, што ён не цікавіцца, адкуль я, па якіх справах прыехаў. Але потым зразумеў: проста гаспадар даўно звыкся з думкай, што калі чалавек у вёсцы, значыць яму неабходна тут быць.

Падмацаваўшыся, я лёг адпачываць.
Каля ложка стаяла старая, пабітая шашалем тумбачка. Цяпер такую знойдзеш хіба што ў музеі. Побач, на падлозе, на падсцілцы з газет прымасціўся шэры гармонік з залатамі. Каля клавіш было нацарапана некалькі амаль сцёртых слоў і дата «1942».
У сумежным паной варочаўся, цяжка уздыхаў дзядзька Сяргей. Потым пачуліся крокі.
— Паслухай, братка, у цябе ёсць што нурыць? Тытунь надакучыў, от каб гарадскога чаго...
Я працягнуў цыгарэты, запятаў:
— Што гэта ў вас за гармонь? Граеце?
Я зусім забыў, што ў гаспадара няма рукі!
— А як жа! — ажывіўся мой субяседнік. — Раней граў. А цяпер дзе там! Вось у час вайны, калі яшчэ рукі былі цэлыя,

то часта даводзілася. Гармонік, праўда, не мой, сябра...
Дзядзька асцярожна прысеў на край ложка. У цемры зорнай успыхнуў чырвоны агеньчык цыгарэты.
— От не спіцца тшосьці. Заплюшчу вочы і бачу сябе малым, здаровым. І, павер, такая радасць апохіць... А працнешся... Эх, вайна, вайна!... Гармонік жа як памяць аб тых днях, калі мне было столькі ж, як табе. Мая маладосць прайшла амаль уся ў акопах. А потым паранены быў, без рукі куды пасунешся...
Я адчуваў, што дзядзька перажывае той момант, калі ён не можа не гаварыць. Мо цёплая ліпеньская ноч развярэдзіла памяць, а мо яшчэ што, аднак чалавеку было неабходна выказацца.
На двары было далёка за понач, а я ўсё слушаў просты расказ франтавіка аб вайне, аб франтавых таварышах...

А гармонік? Гармонік сведна тых дзён. Ён захаваў цяпло рук не аднаго музыкі-воіна.
— Гэты струмент пасля смерці майго сябра-земляка перайшоў да мяне, разам са мною праехаў паў-Еўропы, як і я, паранены, але жывы. Прыедзь крыху лязней, паслухаеш яго голас. Сын у мяне з арміі хутка вяртаецца. Мастак граць. Калісь я яго вучыў, а потым ён і сам заахоціўся да музыкі. Прыязджай, братка...
Я ляжаў і думаў: колькі ветэранаў васьць так захоўваюць часцінку былога баявога жыцця. Ці то пажоўклы фотаздымак, ці стары, странна памыты і залатаны шынель, што ляжыць, нібы чанае свайго часу ў самаробным або фабрычным куфэрку.
А каб сабраць усе тыя асколкі, якія і дагэтуль прытаіліся ля сэрца ветэранаў, то можна было б, пэўна, пабудаваць не адзін помнік — яскравы напамінак нашчадкам аб гераічным мінулым іх дзядоў і бацькоў.
Рэдактар А. ДЗЕРАШ.

НАШ АДРАС

220080. Мінск-80, Універсітэцкі гарадок, географічны корпус, п. 14. Тэлефон 22-07-19.